

soția lui Carinus (283—285). În secolul al III-lea este însoțit întotdeauna de *Melonenfrisur*, ceea ce lipsește în portretul luat în discuție, și există dealtfel la portretul de la Efes, oferit ca analogie de către M. G. Pe de altă parte, la portretul nostru cocul ajunge până la frunte. Pieptănătura acestei tinere fete este de tip iulio-claudic și datează portretul în secolul I e.n. Acest portret a cărui pieptănătură este ușor de datat are însă alte caracteristici interesante pe care M. G., dacă ar fi lucrat pe piesă, le-ar fi observat și care meritau într-adevăr a fi discutate. Vom reveni într-un viitor studiu.

Nr. 74. Portretul este datat de M. G. în epoca Severilor, fără să menționeze undeva că datarea a fost stabilită de către prima lui editoare, al cărei nume dealtfel îl citează trunchiat. Nu este prima oară, după cum am văzut, că autorul folosește un sistem de citare încorect și, vom vedea, nici ultima. Acest portret împreună cu alte două îl prilejuiesc lui M. G. considerații asupra cărora merită să ne oprim. Ele vedecese „larga difuziune provincială europeană a unui anumit tip, acela reprezentat de fața plină, cu pielea întinsă, gura cărnoasă, ochii mari și ușor melancolici” (p. 226). Niciodată în literatura de specialitate (termen pe care M.G. îl abhoră, vezi p. 5), așa ceva nu a fost desemnat drept un „tip”. Trebuie spus, pentru lămurirea cititorilor, și credem și a lui M. G., că știința portretisticii romane a ajuns la o finețe a tehnicii de analiză care rivalizează cu analiza ceramicii grecești. Dar continuăm citarea: „Dacă în zona amintită putem vorbi de o

iradiere artistică (ipostaziată în diverse etape de realizare tehnică) pentru restul Europei se întrevede o *iradiere tipologică* a unui prototip italian din care va fi derivat varianta greacă difuzată în estul lumii romane” (p. 22). Ne recunoaștem nepotunii în fața acestor culmi a cugetării autorului.

Nr. 87. Statuia întregă a unei tinere fete, care însă în fotografia oferită de M. G. apare fragmentară. Printre cei citați ca autori ale unor mențiuni anterioare a statuii lipsește din nou Gabriella Bordenache, care totuși a încadrat-o tipologic, ca aparținând tradiției iulio-claudice.

Nr. 94. Faimosul „cețățean din Tomis” a beneficiat de două studii competente. Primul dintre ele, datorat lui H. P. L'Orange, datează statuia în jurul lui 270 e.n. Al doilea, aparținând Gabriellei Bordenache, ajunge la o datare în jurul lui 240 e.n. Ce face M. G.? După ce menționează datarea Gabriellei Bordenache urmează o polemică cu predecesoarea sa, conchizînd, după nenumărate meandro: „există toate îndreptățirile să-l transferăm către anii 240...”. Dar nu aceasta era data propusă de Gabriella Bordenache?

Încheiem aici această prescurtă analiză cu concluzia plină de regret că această lucrare nu reprezintă așteptatul catalog de portrete antice aflate pe teritoriul României.

Maria Alexandrescu Vianu

¹ Piesele inedite din colecția Institutului de arheologie au fost fotografiate și publicate fără autorizația conducerii Institutului.

ALOJZ HABOVSTIAK, *Stredoveká dedina na Slovensku* (Satul medieval în Slovacia), Bratislava, 1985, 386 p. (Museum Nationale Slovacaum — Institutum Archaeologicum, *Fontes*, VII)

La trei decenii după ce investigarea arheologică a satului medieval a devenit o preocupare importantă și susținută a cercetării istorice slovace, fapt ce permite o paralelă semnificativă cu situația din cercetarea arheologică românească, principalele rezultate ale acestui efort văd lumina tiparului în forma unui volum ce are alt caracter de sinteză cât și valoarea unei monografii.

Limitele cronologice pe care le-a adoptat autorul — reputat specialist în domeniul arheologiei medievale și semnatar a unui mare număr de studii privind acest domeniu — sînt cele ale începutului secolului al X-lea, epoca dispariției marului principat al Moraviei ca urmare a instalării triburilor maghiare la Dunărea Mijlocie și primul sfert al secolului al XVI-lea, momentul prăbușirii regatului medieval maghiar sub presiunea otomană. Sînt limite oarecum arbitrare, determinate pentru teritoriul Slovaciei de evenimente ale

istoriei politice ce pot fi considerate și drept externe, dar care își găsesc totuși anumite justificări în cercetarea medievală din Bazinul Carpatic, mai ales atunci cînd arheologia se străduiește să-și coroboreze rezultatele cu informațiile scrise. Aceleași limite cronologice, chiar dacă între margini mai elastice, pot fi luate în considerare și pentru cercetarea arheologică a satului medieval românesc, nu numai în teritoriile intracarpătice ci și în cele situate la sud și est de Carpați. Dar pentru evoluția satului medieval din Transilvania, situațiile ce pot fi surprinse sub acest aspect în Slovacia atestă asemănări frapante și în aceasta constă principalul interes al volumului pentru cercetarea de specialitate din țara noastră.

Alojz Habovstiak și-a împărțit cartea în zece capitole care acoperă integral problematica cercetării arheologice a satului medieval. Într-o formă mai concentrată, primele șase